

по-перше, трудомісткість проведених розрахунків;
по-друге, складність розрахунків, зумовлена специфікою формування інформації про витрати протягом звітного періоду;
по-третє, недостатність інформації для проведення необхідних розрахунків, оскільки, як правило, потрібна велика вибірка даних про витрати й вихід продукції.

Найбільш ефективним методом розподілу витрат виробництва продукції на змінні й постійні, на нашу думку, для застосування в практиці аграрного підприємства є метод, який передбачає аналіз кожної статті та елементів витрат. Відповідно до економічного змісту кожна конкретна стаття витрат відноситься або до змінних витрат, або до постійних. У разі, якщо не можливо точно інтерпретувати зміст статті, тобто витрати є змішаними, ґрунтуючись на методі аналогії можна виділити в них частку постійних витрат і частку змінних, відповідно до їх загальної структури. В окремих джерелах даний метод інтерпретується як «селективний метод» [2].

На основі запропонованого концептуального підходу можна удосконалити й розробити нові методи досягнення беззбитковості, забезпечити ефективність та конкурентоспроможність аграрного підприємства.

Список джерел

1. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент: підручник / І.О. Бланк. – К.: Ельга, 2008. – 722 с.

2. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы / Н. Капустин. – Бизнес-информ. – 1999. – № 11-12. – С. 45-47.

© Вініченко І.І., Сітковська А.О., 2017

4.3. Теоретичні засади управління економічними ризиками сільського господарства України

Будь-яке виробництво пов'язане з певними ризиками - фінансовими, природними, екологічними, політичними, транспортними, майновими, виробничими, торговими, комерційними, інвестиційними, ризиками, пов'язаними з купівельною спроможністю грошей, інфляційними і дефляційними, валютними, ризиками ліквідності, упущеної вигоди, зниження доходності, прямих фінансових втрат, процентними, кредитними, біржовими, селективними.

Що стосується сільського господарства як найбільшої складової частини АПК країни, то з ним пов'язані, насамперед, природно-природні, екологічні ризики, а також ризики зниження прибутковості. До перших можна віднести ризик неврожаю внаслідок незадовільних природно-кліматичних умов, атаки комах і падіж худоби. Управління цими ризиками є досить проблематично, тому що їх запобігання не в силах виробника продукції. Проте на підприємствах створюються спеціальні резервні фонди на випадок збитків, пов'язаних з цими видами ризиків.

Екологічні ризики - це погіршення стану ґрунтів, забруднення вод та ін.

Ризик зниження прибутковості пов'язаний із стійкою тенденцією відставання цін нас.-г. продукцію від цін в країні в цілому. Управління цим ризиком - завдання держави.

Для того, щоб сформувати систему ефективного управління ризиками необхідна наявність підготовлених фахівців в області ризик-менеджменту.

Наявність такої величезної кількості різновидів ризиків, які для кожного окремого підприємства і виробника - свої, обумовлює необхідність їх аналізу, обліку та управління.

Розглядаючи суть і зміст ризику, нині немає необхідності доводити, що знижує успіх підприємця, бізнесмена, менеджера значною мірою залежить від розуміння ставлення до ризику. Проблема викликає особливий інтерес і заслуговує усебічне вивчення.

Ризик - економічна категорія. Як економічна категорія він являє собою можливість здійснення події, що може спричинити у себе три економічних результату: негативний (програш, збитки, збиток); нульової; позитивний (виграш, вигода, прибуток) [2]. Аналіз економічної літератури, присвяченій проблемі ризику, показав, що з дослідників немає спільної думки щодо ухвали і однозначного розуміння сутності ризику.

Зупинимось ось на чому визначенні ризику, яке найповніше відбиває поняття «ризик».

Ризик - це діяльність, що з подоланням невизначеності у кризовій ситуації неминучого вибору, де є можливість кількісно і здатні якісно оцінити ймовірність досягнення гаданого результату, невдача Італії й відхилення від України цілі.

Аналіз численних визначень ризику дав змогу виявити основні моменти, що є притаманними ризиковій ситуації, такі як:

- випадковий подій, які визначає, який із можливих фіналів реалізується практично (наявність невизначеності);
- наявність альтернативних рішень;
- відомі чи можна визначити ймовірності фіналів і очікувані результати;
- можливість появи збитків чи можливість отримання доларів додаткового прибутку. [1]

Слід зазначити, що ця відмінність між ризиком і невизначеністю належить до способу завдання інформації та визначається наявністю (у разі ризику) чи відсутністю (при невизначеності) ймовірнісних характеристик неконтрольованих змінних. У відзначеному сенсі ці терміни вживаються в математичній теорії дослідження операцій, де розрізняють завдання прийняття рішень при ризик і за умов невизначеності.

Якщо є можливість якісно, і кількісно визначити рівень ймовірності тієї чи іншої варіанта, це і буде ситуація ризику.

Під фінансовим ризиком підприємства розуміється можливість появи несприятливих фінансових наслідків у вигляді втрати доходів і капіталу ситуації невизначеності умов виконання її фінансової складової діяльності. [3]

Є різноманітні визначення поняття «ризик». Так було в найбільш загальному вигляді під ризиком розуміють можливість появи збитків чи недоотримання доходів проти прогнозованим варіантом, т. е. це ситуативна характеристика діяльності, що складається з невизначеності її результату і потенційно можливих кроків, з допомогою яких яку можна оптимізувати.

Інше визначення ризик - це будь-яку несприятливу подію, завдяки якому фінансові результати діяльності можуть виявитися нижче очікуваних. Під час ухвалення фінансового рішення потрібно проводити аналіз фінансового ризику.

У найбільш загальної формі фінансовий ризик є образ дій в неясною, невизначеною обстановці, що з грошово-фінансової сферою.

Отже, фінансовий ризик - це ступінь невизначеності, що з комбінацією позикових і власні кошти, що використовуються фінансування компанії власності; що більше частка позикових коштів, то вище фінансовий ризик.

Відмінною рисою аналізу фінансового ризику і те, що з її результатів значною мірою залежить об'єктивність прийнятих управлінські рішення.

Риску притаманний риси, серед яких можна назвати:

- суперечливість,
- альтернативність,
- невизначеність. [4]

Суперечливість в тому, що, з одного боку, ризик має важливі економічні, політичні та духовно-моральні наслідки, оскільки прискорює суспільний лад і технічних прогрес, надає позитивний вплив громадські думки і духовну атмосферу суспільства. З іншого боку, ризик веде до авантюризму, волонтаризму, суб'єктивізму, гальмує соціальний прогрес, породжує ті чи інші соціально – економічні та моральні витрати, тоді як умовах неповної вихідної інформації, ситуації ризику альтернатива вибирається не враховуючи об'єктивних закономірностей розвитку явища, стосовно якому приймають рішення.

Альтернативність передбачає необхідність вибрати з двох або кількох можливих варіантів рішень. Відсутність вона дуже обмежена знімає балачки про ризик. Там, де немає вибору, немає ризикована ситуація й, отже, нічого очікувати ризику.

Існування ризику безпосередньо з невизначеністю. Вона є неоднорідною формою прояви й за змістом. Ризик одна із способів зняття невизначеності, що дає незнання достовірного, відсутність однозначності. Наголошувати на цьому властивості ризику важливо у зв'язку з, що оптимізувати практично управління економіки й регулювання, ігноруючи об'єктивні і суб'єктивні джерела невизначеності, безперспективно.

Фінансовий ризик є функцію часу. Зазвичай, рівень ризику для даного фінансового активу чи варіанта вкладення капіталу збільшується у часі.

Фінансовий ризик проявляється у сфері економічної діяльності підприємства. Фінансовий ризик пов'язані з формуванням ресурсів, капіталу, доходів населення і фінансових результатів підприємства, характеризується можливими грошовими втратами у процесі здійснення економічної діяльності. Фінансовий ризик окреслюється категорія економічна, займаючи певне місце у системі економічних категорій. [5]

Очікуваний рівень результативності фінансових операцій коливається залежно від виду та рівня ризику у досить значному діапазоні. Отже, фінансовий ризик може супроводжуватися як суттєвими фінансовими втратами підприємствам, і формуванням додаткових його доходів.

Фінансовий ризик є невід'ємною частиною усіх господарських операцій та притаманний усім напрямам діяльності підприємства.

Об'єктивна природа прояви фінансового ризику залишається незмінною.

Попри те що, що прояви фінансового ризику мають об'єктивну природу, основний показник фінансового ризику – рівень ризику - має суб'єктивний характер. Суб'єктивність оцінки ризику бракує обумовлена різним рівнем достовірності управлінської інформації, професіональний досвід і від кваліфікації фінансових менеджерів та інші чинниками.

Ризик перестав бути постійної величиною, рівень фінансового ризику мінливий. Насамперед, він змінюється у часі. З іншого боку, показник рівня фінансового ризику значно варіює під впливом численних об'єктивних і піддається, які впливають з ризиком.

У період підготовки й ухвалення господарського рішення не можна з упевненістю стверджувати, яка конкретно кон'юнктура виросте ринку, які зміни оточуючої господарської середовища потягне у себе введення на дію чи нові характеристики функціонування промислового об'єкта, які виникатимуть несподівані технічні перешкоди чи конструктивні проблеми. Покупцям може сподобатися новий товар, кон'юнктура у секторі ринку цього підприємства може змінитися з причин, не підконтрольним підприємцю, тощо. п. Проте, піддавши висунуту ідею різнобічному критичного розбору, ідентифікуючи потенційні небезпеки, і аналізуючи можливі наслідки, нарешті, залучаючи додаткову інформацію, можна передбачити заходи для нейтралізації чи пом'якшення небажаним наслідкам прояви тих чи інших чинників фінансового ризику. [6]

Попри те що, що теоретично внаслідок наслідки прояви фінансового ризику може бути як позитивні (прибуток), і негативні (збиток, втрати) відхилення, фінансовий ризик характеризується рівнем можливих несприятливих наслідків. Це пов'язано з тим, що негативні наслідки фінансового ризику визначають втрату як доходу, а й капіталу підприємства міста і усе веде його до банкрутства і припинення діяльності.

Фінансовий ризик - це фатальний явище, а значною мірою керований процес. На його параметри, з його рівень можна й слід чинити вплив. Оскільки такий вплив можна надати лише з «пізнаний» ризик, чи до нього треба ставитися раціонально, т. е. їх треба вивчати, аналізувати прояви ризику у ситуаціях, виявляти і ідентифікувати його характеристики: склад парламенту й значимість чинників ризику, масштаби наслідки для їхніх прояви й т. буд.

Визначення прийняттого значення рівня фінансового ризику - самостійна завдання спеціального дослідження. Йому передують велика аналітична робота і спеціальні розрахунки, а нормативне встановлення деякого рівня ролі прийняттого - прерогатива вищого керівництва підприємства. Кордон між прийнятним і неприйнятним для господарського суб'єкта рівнем ризику різні періоди підприємницької роботи і у різних галузях економіки різні. Наприклад, якщо оцінювати ризик ввероятностной шкалою, то деякими даними, для високо технологічних виробництв допустима можливість отримання негативного результату на стадії фундаментальних досліджень становить 5-10 %, прикладних наукових розробок близько 80-90 %, проектно-конструкторських розробок 90-95 %.

У сфері фінансування проект то, можливо ризиковим, якщо цьому передусім сприяють:

- економічна нестабільність країни;
- інфляція;
- дефіцит бюджетних коштів.

Причиною виникнення фінансового ризику проекту може бути такі:

- політичні чинники;
- коливання валютних курсів;
- регулювання облікової банківської ставки;
- зростання вартості ресурсів над ринком капіталу;
- підвищення витрат виробництва;
- нестача інформаційних ресурсів;
- особисті риси підприємця.

Отже, перелічені причини можуть призвести до зростання відсоткової ставки, подорожчання фінансування, і навіть зростання цін та надаваних послуг за контрактами.

Управління фінансовими ризиками підприємства є процес передбачення і нейтралізації їх негативних фінансових наслідків, пов'язані з їх ідентифікацією, оцінкою, профілактикою і страхуванням.

Управління фінансовими ризиками підприємства полягає в певних принципах, основними серед яких є:

1. Осознанность прийняття ризиків. Фінансовий менеджер повинен свідомо на ризик, коли він сподіваються одержати відповідний прибуток від здійснення фінансової операції. За окремими операціям після оцінки рівня ризику можна взяти тактику «запобігання ризику», але абсолютно виключити ризик з фінансової

діяльність підприємства неможливо, т. до. фінансовий ризик – об'єктивне явище, властиве більшості господарських операцій. Прийняття тих чи інших видів фінансових ризиків є найважливішою умовою нейтралізації їх негативним наслідкам у процесі управління ними.

2. Управляемость фінансовими ризиками. До складу портфеля фінансових ризиків мають включатися переважно такі, які піддаються нейтралізації у процесі управління незалежно від своїх об'єктивної чи суб'єктивної природи. Лише з таким видам фінансовий менеджер може використовувати весь арсенал внутрішніх механізмів їх нейтралізації, т. е. проявити мистецтво управління ними. [5]

3. Незалежність управління окремими ризиками. Одне з найважливіших постулатів теорії ризик-менеджмент говорить, що ризики незалежні друг від одного й фінансових втрат однієї зі ризиків портфеля необов'язково збільшують можливість настання ризикового випадку на інших фінансових ризиків. Інакше кажучи, фінансових втрат з різного виду ризиків незалежні друг від друга, у процесі управління ними мають нейтралізуватися індивідуально.

4. Порівнянність рівня прийнятих ризиків з рівнем доходності фінансових операцій. Цей принцип полягає у тому, що це підприємство повинні брати у процесі здійснення фінансової складової діяльності ті види фінансових ризиків, рівень яких становить менше відповідного рівня доходності за шкалою «доходність-ризик».

5. Порівнянність рівня прийнятих ризиків із можливостями підприємства. Очікуваний розмір фінансових втрат підприємства, відповідний тому чи іншого рівня фінансового ризику, має відповідати тієї частці капіталу, що забезпечує внутрішнє страхування ризиків. У протилежному варіанті наступ ризикового випадку потягне втрату певній його частині активів, які забезпечують операційну чи інвестиційного розвитку підприємства, т. е. знизить його потенціал формування прибутків і темпи майбутнього розвитку. Розмір ризикового капіталу, що включає й формує відповідні внутрішні страхові фонди, мають визначити підприємством заздалегідь і бути кордоном прийняття тих видів фінансових ризиків, які можуть бути партнеру по операції чи зовнішньому страховику. [8]

6. Економічність управління ризиками. Основу управління фінансовими ризиками становить нейтралізація їх негативних фінансових наслідків діяльності підприємства при можливий наступі

ризикового випадку. Разом про те, витрати підприємства з нейтралізації відповідного фінансового ризику нічого не винні перевищувати суми можливих фінансових втрат у ній навіть за найвищого ступеня ймовірності наступу ризикового випадку. Критерій економічності управління ризиками має дотримуватися під час здійснення як внутрішнього, і зовнішнього страхування фінансових ризиків.

7. Облік тимчасового чинника під управлінням ризиками. Чим довші період здійснення фінансової операції, тим ширші діапазон супутніх їй ризиків, тим менше можливостей забезпечувати нейтралізацію їх негативних фінансових наслідків критерієм економічності управління ризиками. За необхідності здійснення таких фінансових операцій підприємство має забезпечити отримання необхідного додаткового рівня дохідності за нею як з допомогою премії за ризик, а й премії за ліквідність (т. до. період здійснення фінансової операції є період «замороженої ліквідності» вкладеного у ній капіталу). Лише цього разі в підприємства, буде сформований необхідний фінансовий потенціал для нейтралізації негативних фінансових наслідків за таку операції при можливий наступі ризикового випадку. [9]

8. Облік фінансової стратегії підприємства у процесі управління ризиками.

Систему керування фінансовими ризиками має базуватися загальних критеріях обраної підприємством фінансової стратегії (що відбиває його фінансову ідеологію стосовно рівню допустимих ризиків), також фінансової політики щодо окремим напрямом фінансової складової діяльності. Як було встановлено раніше, більшість напрямів фінансової політики щодо питань управління фінансової діяльністю підприємства включають як обов'язковий елемент рівень припустимого ризику. Аналогічні показники встановлені у фінансовому стратегії підприємства у цілому. Тому управління ризиками окремих фінансових операцій має виходити із відповідних параметрів ризику, які у цих планових документах.

9. Облік можливість передачі ризиків. Прийняття ряд фінансових ризиків незрівнянно із можливостями підприємства з нейтралізації їхньої негативної випадку. У той самий час здійснення відповідної фінансової операції може диктуватися вимогами стратегії і соціальної спрямованості фінансової складової діяльності. Включення таких ризиків портфель сукупних фінансових ризиків припустиме лише у разі, якщо можлива часткова чи повна їх

передача партнерам із питань фінансової операції чи зовнішньому страховику. [10]

У системі методів управління фінансовими ризиками підприємства основна роль належить внутрішнім механізмам їх нейтралізації. Внутрішні механізми нейтралізації фінансових ризиків є системою методів мінімізації їх негативним наслідкам, учасників і здійснюваних у межах самого підприємства.

Система внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків передбачає використання наступних методів:

1. Метод запобігання ризику - цей напрям нейтралізації фінансових ризиків є найрадикальнішим. Запобігання залежить від розробки таких заходів внутрішнього характеру, що цілком виключають конкретний вид фінансового ризику. До основних з них відносяться:

Відмова від втілення фінансових операцій, рівень ризик якими надмірно високий.

Відмова від використання їх у високих обсягах позикового капіталу.

Відмова від надмірного використання оборотних активів в низьколіквідних формах.

Відмова від використання тимчасово вільних грошових активів в короткострокових фінансових вкладеннях.

Граничний розмір (питому вагу) позикових коштів, які у господарську діяльність.

Мінімальний розмір (питому вагу) активів в високоліквідною формі.

Максимальний розмір комерційного чи споживчого кредиту, наданого одному покупцю.

Максимальний розмір вкладення засобів у цінних паперів одного емітента.

Максимальний період відволікання засобів у дебіторської заборгованості.

2. Метод хеджування. Цей термін використовують у фінансовому менеджменті у широкому і вузькому прикладному значенні. У широкому тлумаченні термін хеджування характеризує процес використання будь-яких механізмів зменшення ризику можливих фінансових втрат – як внутрішніх (здійснюваних саме підприємство), і зовнішніх (передачу ризиків іншим господарюючих суб'єктів – страховикам). У вузькому прикладному значенні термін хеджування характеризує внутрішній механізм нейтралізації фінансових ризиків, заснованих на виключно використанні

відповідних видів фінансових інструментів (зазвичай, похідних цінних паперів – деривативів). Після цього термін хеджування використовуватиметься у тому прикладному його значення.

Хеджування фінансових ризиків шляхом здійснення відповідних операцій із похідними цінними паперами є високоефективним механізмом зменшення можливих фінансових втрат в разі настання ризикового випадку.

Таким чином, управління ризиками – це один із складників процесу виробництва, тому вона має бути інтегровано у цей процес, повинен мати свої стратегії, тактику, оперативну реалізацію.

Однією з важливо складових системи управління ризиками є керування фінансовими ризиками, що має всяке виробництво своїй діяльності. У цьому важливим моментом є обмеженість у ресурсах. Проте є страхування від фінансових ризиків, яке досить поширений у розвинених країнах.

Для підприємства однаково важливо управляти політичними, фінансовими, технологічними, кадровими ризиками, забезпечувати протипожежну безпеку, управляти діями в умовах надзвичайних ситуацій, екологічний захист та інших.

Список джерел

1. Грабовий П.Г., Петрова С. та інших. «Ризики в сучасному бізнесі». - М.: Видавництво «Алане», 2003 р. - 200 з.
2. Словник банківських і фінансово-економічних термінів. / Під ред. проф. Мамирова М.К. – Алмати: Економіка, 2005,
3. Шохін Є.І. Фінансовий менеджмент., ІДФБК-Пресс, 2003.
4. Бланк І.А. «Основи фінансового менеджменту», тому 2. Київ: Ника-Центр, 2001
5. Балабанов І.Т. Ризик-менеджмент. – М.: Фінанси і статистика, 2002.
6. Глухів В.В., Бахрамов Ю.М. Фінансовий менеджмент. – Санкт-Петербург: Спеціальна література, 2004.
7. Ковальов В.В. Фінансовий аналіз: Управління капіталом. Вибір інвестицій. Аналіз звітності. – М.: Фінанси і статистика, 2003.
8. Гамза В.А. Катеринославський Ю.Ю. «Ризикований спектр комерційних організацій». Москва: Економіка, 2005
9. Стоянова Е.С. «Фінансовий менеджмент. Теорія і практика» - М.: «Перспектива», 2000 р. - 656 з.
10. Утебаев М.С. Тлумачний фінансово-кредитний словник. – Алмати: Економіка, 2002

© Халатур С.М., 2017